

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Бойка Ивайлова Чернева,
Юридически факултет, ПУ „Паисий Хилендарски“,
член на научно жури (Заповед на ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“
№ РД-22-446/18.02.2025 г.)

ОТНОСНО: Конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по: област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 Право (Теория на държавата и правото), обявен в ДВ, бр. 98/19.11.2024 г.

Конкурсът за заемане на академичната длъжност „доцент“ по ПН 3.6 Право (Теория на държавата и правото) се провежда в съответствие с изискванията на Закона за развитието на академичния състав в РБ (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника за развитието на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски“. Единствен участник в конкурса е гл. ас. д-р Димитър Вълков Ханев, който е представил необходимите документи и публикации във връзка с работата на научното жури.

Данни за кандидата

Гл. ас. д-р Димитър Ханев придобива магистърска степен по право в ПУ „Паисий Хилендарски през 2004 г. Последователно заема академичните длъжности „асистент“ (2005), „старши асистент“ (2007) и „главен асистент“ (2009) по дисциплината „Обща теория на правото“ в катедра „Теория и история на правото“ към Юридическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“. През 2015 г. кандидатът в конкурса успешно защитава дисертационен труд на тема „Правната свобода като форма на субективно право“ (Ханев, Д. *Субективно право и правна свобода. От класическите основи до съвременните проблеми през призмата на българската правна теория. Пловдив, УИ „Паисий Хилендарски“, 2021*) и придобива образователната и научна степен „доктор“ в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, ПН 3.6 Право, докторска програма „Теория на държавата и правото. Политически и правни учения“. Целият професионален и творчески път на гл. ас. д-р Димитър Ханев е посветен на общата теория на правото, в областта на която е обявен конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“.

В рамките на конкурсната процедура гл. ас. д-р Димитър Ханев е представил за оценка от членовете на научното жури монографичен труд на тема „Юридическото обосноваване. Понятие и теория.“ (Ханев, Д. *Юридическо обосноваване. Понятие и теория.*

Пловдив, ПУ „Паисий Хилендарски“, 2025), студията „Система на формите на субективното право“ (Ханев, Д. Система на формите на субективното право. – В: Имуществените отношения в правото. Развитие и перспективи. Пловди, УИ „Паисий Хилендарски“, 2021, с. 382-417) и статията „Идеята за Soft Law и съвременното право“ (Ханев, Д. Идеята за Soft Law и понятието за валидност в юридическото обосноваване. – В: Soft Law и съвременното право. С., Сиби, 2017, с. 36-65).

Оценка на представените научни трудове

Публикуваната **монография** на тема „Юридическото обосноваване. Понятие и теория.“ е представена като хабилитационен труд и в обем от 178 страници. В структурно отношение трудът обхваща: въведение, част първа, част втора, *appendix*, заключение и цитирана литература на кирилица и латиница. Във въведението е изложена авторската гледна точка за същността на юридическото обосноваване и за мястото и ролята на теорията за юридическото обосноваване в рамките на правното познание, правната наука и общата теория на правото. Изходната позиция е неговото разбиране, че *„въпросите, свързани с понятието за право много трудно могат да се отделят от въпросите, свързани с мисленето за него“* (стр. 12). Така авторът свързва понятието за юридическото обосноваване с мисленето. Юридическото обосноваване се разглежда като комплексен процес – виждане възприето като основа на обща теория на юридическото обосноваване. Подходът на автора е оригинален. Неговото изследване е насочено към изясняване на различните проявления на обосноваването в правото и не се ограничава от строги граници на системата на научното правно познание, което разбира се той отчита. Освен това, още във въведението, Димитър Ханев много ясно очертава съдържанието на понятието за юридическо мислене в юридически смисъл и то в контекста на правната догматика и правните отрасли. Той отбелязва, че *„юридическото мислене засяга проблематиката не само на фактическата (обективната) истина, но и на правната (морлната) истина“* (стр. 13). Много ясно е определен широкият предмет на научното търсене, а именно: основанията на юридическото мислене. Методологически Димитър Ханев стъпва на категоричния императив на Кант, като използва неговите възгледи за основни компетенции на разума: теоретична и практическа и разбиранията му за способността на разума да съди. На тази основа и в контекста на предмета на изследването си той извежда, че теоретично юридическото обосноваване се

изгражда от представите за правната реалност, а практическото в процеса на формиране и произнасяне на съдебните решения. Във въведението авторът е представил основните две части на монографията. Още тук личи стремеж за яснота, прецизност на текста предвид правно философската и абстрактно-теоретична проблематика. Авторът пише с уважение към правната наука и читателя, което се отразява и на стойността на труда, допринасящ за развитието на теорията на правото и в частност за изясняването на редица общотеоретични въпроси на юридическото обосноваване.

Част първа „*Понятие за обосноваване в правото*“ е посветена на същността на обосноваването в правото, като са направени ценни терминологични бележки. Авторът акцентира върху значението на общоупотребимия смисъл на думите и изразите и терминологията, които правото използва с цел постигане на своята рационална легитимност. На тази основа той поставя различни правнофилософски въпроси на обосноваването в правото: юридическо обосноваване и мислене; юридическото обосноваване и аргументация; юридическо обосноваване и тълкуване/интерпретация; юридическо обосноваване и доказване. Според автора юридическото обосноваване е когнитивен процес (мислене) и следва да бъдат взети предвид т.нар. когнитивни науки. То се основава на познавателната и аргументативна функция на човешкото съзнание и неговата способност да прави оценка за правилно и неправилно и да открива и създава смисъл. „...*Когато тази способност е доминирана от идеята за правото, поставена в институционална среда, тогава смисълът става „правен“, мисленето „юридическо“*“ (стр. 24). Авторът отбелязва: „Всъщност в своя широк смисъл юридическото обосноваване се отнася до самото *понятие за право*“ (стр. 25). Правото се представя като юридическо мислене, а юридическото обосноваване се разглежда в най-широк смисъл като начин за неговото определяне.

На следващо място, Димитър Ханев съпоставя юридическото обосноваване и юридическата аргументация, като разграничава обосноваване в широк смисъл и обосноваване чрез аргументация. Обсъжда се и отношението между обосноваване и тълкуване, както и връзката между юридическо обосноваване и доказване. Авторът нарича обосноваването „когнитивно доказване“, но го отграничава от същинското доказване в правото. Тук той стъпва на разграничението между доказване относно фактите и доказване

относно правото и съответно въвежда разграничение между обосноваване относно фактите и обосноваване относно правото (стр. 32).

Поставяйки проблема за юридическото обосноваване от гледна точка на рационалните аспекти на човешкото съзнание и на мисленето като когнитивен (познавателен) процес Димитър Ханев стига до изводи за юридическия метод, насочен към изследване на познанието за правото. Той разглежда понятията теоретична рационалност и практическа рационалност. Отделя концептуалното в познанието за право (юридическото мислене), което е обосновано преди всичко метафизично и съдържа елементи на правна догматика, от практическото познание, което дава отговор главно на въпроса „Как да се действа?“, т.е. кое е правилно в рамките на юридическия дискурс. Следва да се подчертае, че авторът прави изводи за юридическото обосноваване, стъпвайки на широки знания за човешката природа и обществото: философия, социални науки, информационни науки, психология. Ценното за теорията на правото, е че изводите са в полето на познанието за правото. Така авторът предлага един обяснителен модел, който съчетава множество външни за правото гледни точки, но методологично, т.е. през призмата на юридическия метод. Това е предизвикателство за всеки автор в областта на теорията на правото и изводите на д-р Ханев в това отношение са принос за правната наука.

Авторът продължава с разглеждане на проблема за социалната практика, за да обясни моделите на обосноваване. Центърът на разсъжденията са субектите на обосноваване и поведението на човека. Той обсъжда институционалните форми на проявление на социалното и в този контекст коментира правния институционализъм като едно от теоретичните направления в общата теория на правото. Определянето на юридическото обосноваване като комплексен когнитивен процес му позволява да надхвърли „тесните“ за правното познание граници на правната институционализация и да потърси същностните характеристики на понятието за право, без да игнорира практическото, институционалното и социалното. Същност познанието за правото винаги се е стремяло да „се освободи“ от несъвършенствата на практическото и социалното, за да постигне своето предназначение да направлява човешкото поведение и социалното развитие. Разсъжденията на д-р Ханев са определено принос в тази посока. Това особено ясно проличава в разсъжденията на автора относно юридическото обосноваване, социалната реалност и юридическите професии, както

и при разглеждането юридическото обосноваване във връзка с нравствените качества и вътрешното убеждение.

Част втора „Юридическото обосноваване и правната теория“ разглежда развитието на правното познание, като отбелязва значението на *Jus Commune* превид неовия аполитичен характер. Авторът се съсредоточава върху развитието на правната теория на Модерността, белязала съвременната правна наука. Той търси пресечната точка между прогресивното и консервативно начало на 20 век. Излага различни гледни точки към правото и посочва тяхното значение за развитие на правното познание. Фомалистичната гледна точка за правото като обосноващо само себе си се разглежда като опозиция на възгледа за въздействието на социалното върху правото, характерно главно за социологията на правото. Това търсене на опозиции не е самоцено. Авторът го използва, за да изведе същностни за правното познание характеристики и да потърси връзки. Подобен е подходът на автора и при представяне на дискусията между Ханс Келзен и Карл Шмит. Тя се използва, за да се разгледат различни основни направления в правната теория, представящи я в нейния съвременен вид. В рамките на представянето са засегнати теми като формализма в правото, вътрешното убеждение на съдията и други въпроси, които са от значение за определяне на юридическото обосноваване в една институционализирана система. Основен остава въпросът за правния смисъл и юридическото мислене, но осезателно присъства и въпросът за справедливостта. Юридическото обосноваване не може да се сведе до логически силогизъм.

В част втора са разгледани рационалният прагматизъм през втората половина на XX век и неговото значение за развитие на правното познание: завръщането към херменевтиката (интерпретацията) и реториката (убеждаването). Специално внимание е обърнато на херменевтичната юриспруденция в англоамериканския свят чрез представяне на дискусията между Хърбърт Харт и Роналд Дуоркин. Юридическото обосноваване се разглежда и в контекста на от дискурсия рационализъм в теориите на Юрген Хабермас и Роберт Алексис, което авторът определя като култ към рационалното и началото на постмодерната теория в края на XX век. Димитър Ханев обръща внимание на прекаленото рационализиране на разбирането за човешкото мислене, което той не приема: „Може би е време да си припомним, че човекът не е просто мислещо същество. Той притежава и други качества някои от които са по-значими дори и от разума“. Въпросите за истината са значими. Авторът проследява

как идеите на постмодернизма се отразяват на развитието на правната теория и как променят разбирането за правно познание. Разбира се тези размисли са подчинени на опит да се обясни сложната и комплексна същност на юридическото обосноваване от неговото метафизичено обяснение през характера му на когнитивен процес до способност на човека (юрита) да разбира, да интерпретира и да решава относно правото.

В следващата част, която авторът озаглавява APPENDIX са разгледани основни въпроси на юридическото обосноваване и съдебното решение: прототипната роля на съда и същността на юрисдикционната функция; юрисдикционното обосноваване и нормативните изисквания към съдебното отсъждане; юридическия силогизъм и съдебната дискреция.

Студията „Система на формите на субективното право“ обосновава тезата, че субективното право не е монистична категория и обсъжда възможността за изграждане на единна и цялостна система на различни негови проявления (форми). Д-р Ханев доразвива разграничението между форма и съдържание на правата. Той въвежда разграничение между логическа и доктринална система на формите на субективното право.

Статията „Идеята за Soft Law и съвременното право“ разглежда въпроса за валидността на юридическото обосноваване през призмата на доктрината за „мекото право“, характерна за международното право.

Научни приноси

Научните приноси на кандидата в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ по теория на държавата и правото д-р Димитър Ханев могат да бъдат представени в следните основни групи:

приноси, свързани с изясняването на понятието юридическо обосноваване като комплексен когнитивен процес – юридическо мислене. Приносен характер имат разсъжденията на автора относно юридическото обосноваване като познание за правото.

звезждането на възможните различни гледни точки към изясняването на въпросите на юридическото обосноваване и използването им от автора при изясняване на юридическото обосноваване. Акцентът върху когнитивно-реалистичните основи на юридическото мислене като вид човешко разширява разбирането за

юридическото обосноваване, което не следва да се свежда до формално-логическа операция. Юридическото обосноваване получава своя специфичен юридически смисъл чрез възгледите на Кант за практическия разум и категоричния императив. зложените разсъждения на автора за развитието на правното познание от Древността, през Модерността до Посмодерността показва как юридическото познание се развива като част от развитието на човешкото мислене и науката. Обсъждането на противоположни гледни точки, изложени в теорията и философията на правото е дало възможност на автора да открие специфичното за правното познание в цялост.

амостоятелни приноси представляват разглеждането на генеалогията на юридическото обосноваване и правното мислене като цялостен процес (исторически, културен, социален, политически и др.) на развитие на правното познание от гледна точка на индивидуалното и колективното познание.

риносни моменти, включително практико-приложни се съдържат в разглеждането на юридическото обосноваване като функция на способността да се съди и „ролята на съдията като блюстител на справедливостта“ (стр. 156).

онографичното изследване съдържа и приноси по отношение на възникването и развитието на правната теория.

Заклучение

Представените научни трудове от гл. ас. д-р Димитър Вълков Ханев съдържат научни приноси в областта на теорията на държавата и правото. Налице са условията, предвидени в ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски“, за заемане на академичната длъжност „доцент“. Убедено формулирам ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА и предлагам на уважаемите членове на научното жури да гласуват гл. ас. д-р Димитър Вълков Ханев да заеме академичната длъжност „доцент“ в област на висшето образование 3.6. Социални, стопански и правни науки, 3.6. Право (Теория на държавата и правото).

04 април 2025 г.

Изготвил становището:

Проф. д-р Бойка Чернева